

ЧУКУРНА О. П.

к. е. н., доцент
Одеській національний політехнічний університет
elenchukurna@yandex.ru

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статті розглянуті методи державного регулювання ціноутворення. Проаналізовано законодавство в сфері ціноутворення в Україні та практику державного регулювання ціноутворення в країнах Європейського союзу. Проаналізовано досвід оподаткування в країнах Європейського союзу. Визначені основні шляхи вдосконалення практики державного регулювання цін в Україні з урахуванням прогресивного зарубіжного досвіду. Запропоновано використання двох ставок ПДВ для українських підприємств: загальної та зниженої.

Ключові слова: державне регулювання, ціноутворення, прямі та непрямі методи регулювання, податок на додану вартість, акциз.

ЧУКУРНА Е. П.

к. э. н., доцент
Одесский национальный политехнический университет
elenchukurna@yandex.ru

АНАЛИЗ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ И СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

В статье рассмотрены методы государственного регулирования ценообразования. Проанализировано законодательство в сфере ценообразования в Украине и практика государственного регулирования ценообразования в странах Европейского союза. Проанализирован опыт налогообложения в странах Европейского союза. Определены основные пути совершенствования практики государственного регулирования цен в Украине с учетом прогрессивного зарубежного опыта. Предложено использование двух ставок НДС для украинских предпринимателей: общей и сниженной.

Ключевые слова: государственное регулирование, ценообразование, прямые и непрямые методы регулирования, налог на добавленную стоимость, акциз.

CHUKURNA O. P.

candidate of economic sciences, associate professor
Odessa National Polytechnic University
elenchukurna@yandex.ru

ANALYSIS THE SYSTEM OF GOVERNMENT CONTROL OF PRICING IN UKRAINE AND COUNTRIES OF EUROPEAN UNION

The articles are considered methods of government control of pricing. A legislation in the field of pricing in Ukraine and practice of government control of pricing is analysed in the countries of the European union. Experience of taxation is analyzed in the countries of the European union. Certain basic ways of perfection of practice of government control of prices in Ukraine taking into account progressive foreign experience. The use of two rates is offered VAT for the Ukrainian businessmen: general and reduced.

Keywords: government control, pricing, direct and indirect methods of adjusting, value-added, excise tax.

Постановка проблеми. Політика ціноутворення є частиною економічної і соціальної політики будь-якої держави. Органи державного управління будують свої стосунки з товаровиробниками, використовуючи податкову і фінансово-кредитну політику, включаючи встановлення ставок податків і податкових пільг, цін і правил ціноутворення, дотацій, економічних санкцій і ліцензій, соціальних і екологічних норм і нормативів; науково-технічні, економічні й соціальні державні та регіональні програми; державні замовлення на виробництво продукції, виконання робіт і послуг для державних потреб.

Основні принципи встановлення і застосування цін на товари і тарифів на послуги, а

також організації контролю за їх дотриманням на території України визначаються Законом України "Про ціни і ціноутворення" та іншими законодавчими і нормативними документами [1]. Дія цього Закону поширюється на усі підприємства і організації незалежно від форм власності і підлеглості. Згідно з цим законом в економіці України застосовуються вільні, державні фіксовані і державні регульовані ціни і тарифи, а також контрактні ціни. Дії держави в регулюванні цін можуть бути короткостроковими і довгостроковими.

Державне регулювання у сфері ціноутворення і застосування цін здійснюється різними методами, серед яких можна виділити визначення переліку продукції та послуг, які підлягають державному регулюванню, в тому числі продукції, яка виробляється природними монополіями; встановлення граничних рівнів цін і тарифів, а також торгових надбавок (знижок); нормування рентабельності; заморожування цін. В першу чергу, державному регулюванню підлягають ціни на продукцію і послуги підприємств державної власності. До них відносяться тарифи на залізничні перевезення, комунально-побутові послуги і квартирну плату, послуги зв'язку та ін. В кризових ситуаціях державні органи можуть встановлювати граничні ціни на товари недержавного сектора (хліб і хлібобулочні вироби, масло-молочна продукція, дитяче харчування та ін.).

Світова практика має досить прикладів, коли рівень цін на певні товари недержавних підприємств затверджується рішенням міждержавних органів (встановлення цін на вугілля і чорні метали Європейським об'єднанням вугілля і сталі, цін на нафту – країнами ОПЕК, закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію – країнами ЄС та ін.) [4].

Проблема державного регулювання цін має системний характер, тому потребує системного аналізу та формування методологічних підходів щодо регулювання цінової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів регулювання цін і кон'юнктури ринку знайшли відображення у наукових працях зарубіжних учених: Ф. Еджуорта, Дж. Карлі, Э. Ласпейреса, В. Парето, А. Маршалла, Г. Пааше, И. Фішера, Дж. Хікса та інших. Їх здійснювали також провідні вітчизняні вчені: Ю.Д. Білик, В.І. Власов, Б. Гладик, Л.В. Дейнеко, Б.П. Дмитрук, Т.А. Зінчук, С.М. Кваша, П. И. Коренюк, В. М. Онегіна, Б.Й. Пасхавер, О. Ю. Романов, А. М. Шпичак, Л. А. Шкварчук, А.А. Чухно та інші. Але цілісна система знань, яка охоплювала б увесь комплекс форм, методів, способів регулювання цін, які впливають на формування методологічних підходів до регулювання цінової політики не має логічного і остаточного завершення.

Постановка завдання. Метою написання статті є аналіз підходів до державного регулювання цінової політики в Україні та порівняння з прогресивним досвідом країн Європейського союзу.

Виклад основного матеріалу. Державна цінова політика — це сукупність принципів та методів діяльності органів державної влади, спрямованих на забезпечення рівних економічних умов для функціонування суб'єктів господарювання, збалансованості ринку товарів і послуг та протидії виникненню монополізму. Методологічні підходи до державного регулювання цінової політики в Україні засновані на використанні методів прямого і непрямого регулювання.

Методи прямого регулювання цін — це адміністративне втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання. До основних форм державного прямого регулювання відносять: тотальне заморожування цін; заморожування цін на окремі товари; встановлення фіксованих цін; встановлення меж росту цін; встановлення граничної норми рентабельності; встановлення граничних розмірів торговельних надбавок; декларування цін; встановлення рекомендованих цін; встановлення паритетних цін. Вільні ціни встановлюються на всі види товарів, крім тих, за якими здійснюється державне регулювання. В Україні державні фіксовані та регульовані ціни встановлюються на товари, які суттєво впливають на загальний рівень та динаміку цін; товари і послуги, що мають соціальне значення; товари, що виробляються монополістами.

Найбільш розповсюдженим методом державного цінового регулювання є метод

встановлення граничної норми рентабельності. Він використовується при регулюванні цін на товари монополістів та державних підприємств. Регулювання природних монополій здійснюється в наступних сферах: транспортування нафти і нафтопродуктів по магістральних трубопроводах; транспортування газу по трубопроводах; послуги з передачі електричної і теплової енергії; залізничні перевезення; послуги транспортних терміналів, портів, аеропортів; послуги загальнодоступного електричного та поштового зв'язку тощо.

Кабінет Міністрів України Постановою від 01.06.2011 р. «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» визначив порядок формування тарифів на послуги природних монополій [2]. Ця Постанова застосовується під час встановлення Національною комісією регулювання ринку комунальних послуг та органами місцевого самоврядування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води, розрахунку тарифів на утримання будинків та споруд, тарифу на електричну енергію та ціни на природний газ для суб'єктів природних монополій, а також для суб'єктів господарювання на суміжних ринках та поширюється на населення.

Державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи встановлюються органами державної влади. Вони розробляють перелік товарів і послуг, щодо яких здійснюється регулювання надбавок (знижок). Держава може обмежувати рівень торгових надбавок на соціально значимі види товарів, продовольчі товари першої необхідності. Граничні торговельні надбавки встановлюються на основі рішень Кабінету Міністрів України на товари, які входять в продовольчу корзину. На інші види товарів діють вільні торговельні надбавки, розмір яких визначають продавці. Крім регулювання максимальних цін, держава регулює і гранично мінімальні ціни (наприклад, на горілку, лікєро-горілчану та іншу алкогольну продукцію) [6, с.102].

Державне регулювання цін в Україні здійснюють Центральні органи виконавчої влади, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні і місцеві державні адміністрації. Координація і контроль за дотриманням дисципліни встановлення цін покладені на Державну комісію з контролю за цінами, Державну податкову адміністрацію, відділи контролю за цінами при обласних державних адміністраціях та ін. Ці органи контролюють процеси ціноутворення у взаємодії з профспілками, Антимонопольним комітетом, управліннями у справах захисту прав споживачів, об'єднаннями споживачів.

Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства встановлюють ціни і тарифи, обов'язкові на території України. Так, Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення державної політики цін; визначає перелік продукції, товарів і послуг, щодо яких діють державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи; визначає повноваження органів державного управління в сфері встановлення і використання цін і тарифів, а також контроль за цінами і тарифами [6, с.102].

Органи обласних і місцевих державних адміністрацій мають право регулювати тарифи і надбавки на продукцію, що реалізується підприємствами громадського харчування при загальноосвітніх школах, дитячих садах, торговельні надбавки до цін на продукти дитячого харчування, перевезення пасажирів і багажу автомобільним транспортом пільговими категоріями осіб, за умови погашення витрат за рахунок коштів державного бюджету.

Методи непрямого регулювання цін — це втручання в ціноутворення через використання сукупності способів, які дозволяють впливати на товарні пропозиції на ринку, рівень доходів населення, попит, регулювати податки. Методи непрямого регулювання виявляються в дії не на самі ціни, а на чинники, які впливають на ціноутворення. До основних форм державного непрямого регулювання відносять: податки; субсидії; дотації; встановлення мінімальних заробітних плат; регулювання облікової ставки відсотка, валютного курсу, експортно-імпорتنних мит і квот. Останні впливають на практику ціноутворення на міжнародних ринках.

В першу чергу, непряме регулювання цін в Україні здійснюється через податки. За джерелами сплати податки поділяються на три основні групи: непрямі податкові платежі, що

включаються в ціну продукції (податок на додану вартість, акцизний збір, митні збори); непрямі податкові платежі, що включаються в собівартість продукції (збори в фонд соціального страхування, у тому числі страхування на випадок безробіття, Пенсійний фонд, Фонд для здійснення заходів з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи); прямі податкові платежі, що сплачуються за рахунок прибутку (податок на прибуток).

Найбільше на ціну впливає перша група податкових платежів, які відносять до непрямих податків, оскільки вони включаються безпосередньо в ціну товару. До них відносять податок на додану вартість та акцизний збір, які покриваються за рахунок витрат обороту і прибутку.

Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, що створюється на всіх стадіях виробництва і обігу, включається у вигляді надбавки в ціну товару, робіт, послуг і повністю оплачується кінцевим покупцем. Звільнений від податку на додану вартість продаж таких товарів: дитяче харчування вітчизняного виробництва, періодичні видання, товари спеціального призначення для інвалідів, медичне устаткування, вироби медичного призначення для інвалідів, оборотна тара та інші.

Базою оподаткування з продажу товарів, робіт і послуг є договірна вартість, яка визначається за вільними або регульованими цінами з врахуванням акцизного збору та інших податків. При визначенні бази оподаткування з вартості виключається ПДВ, раніше нарахований при покупці товарів, робіт і послуг. Потім на вартість товару без ПДВ нараховується надбавка посередницького підприємства і потім на отриману ціну нараховується ПДВ. Фактично кінцевий ПДВ в ціні реалізації товару буде набагато вищий за суму ПДВ, яку сплатив раніше виробник. Такий порядок визначення бази оподаткування діє для всіх областей діяльності.

Акцизний збір — це непрямий податок на високорентабельні і монополні товари, що включається у вигляді надбавки в ціну товару і оплачується покупцем.

Акциз, як і ПДВ, є непрямим податком, включається в ціну товару у вигляді надбавки і таким чином впливає на ціноутворення, коректуючи попит і пропозицію шляхом збільшення ціни. Проте, акцизний збір має менший вплив на загальний рівень цін в країні, оскільки перелік підакцизних товарів є не дуже широким, на відміну від ПДВ, яким обкладаються практично всі товари, роботи і послуги. З іншого боку, єдина ставка ПДВ робить його нейтральним по відношенню до механізму ціноутворення, оскільки при стягуванні цього податку його тягар рівномірно розподіляється на всі групи товарів. Диференціація ж ставок акцизного збору безпосередньо впливає на структуру ринкових цін і рівень споживання. Введення високих ставок акцизного збору дає можливість обмежувати споживання деяких товарів, зокрема алкогольних і тютюнових. Отже, за допомогою диференційованих ставок податку держава впливає на структуру споживання. Акцизи нараховуються раніше, ніж ПДВ, тобто підакцизні товари оподатковуються двічі.

Перелік підакцизних товарів та ставки акцизного збору затверджуються Кабінетом Міністрів України і є єдиними для всієї території України. До підакцизних товарів відносять предмети розкоші, делікатеси, спирт, лікєро-горілочні вироби, пиво, тютюнові вироби, легкові автомобілі і запчастини до них (за винятком продукції українських підприємств), хутряні вироби (за винятком продукції з відходів), килими і килимові вироби, каву, відео- і телеапаратуру та ін. Стягування акцизного збору в Україні здійснюється окремо по вітчизняних і по імпортованих товарах.

Розглянемо механізм ціноутворення на підакцизні товари для вітчизняного виробника. Для знаходження суми акцизного збору необхідно визначити розмір оподаткованого обороту. При визначенні обороту оподаткування і суми акцизного збору для вітчизняних товарів, розмежовують:

- оборот оподаткування по товарах, які реалізуються за вільними цінами;
- оборот оподаткування по товарах, які реалізуються за державними фіксованими і регульованими цінами.

Оборот оподаткування по товарах, що реалізуються за вільними цінами, визначається

виходячи з їх вартості, без податку на додану вартість. Нараховується акцизний збір по ставках у відсотках до обороту з продажів і в твердих сумах з одиниці реалізованого товару.

Для вітчизняних товарів вільна відпускна ціна з включенням акцизного збору визначається за наступною формулою (1):

$$ВВЦ = \frac{(C + П)}{(100 - A) \times 100}, \quad (1)$$

де $ВВЦ$ — вільна відпускна ціна;

C — собівартість;

$П$ — прибуток;

A — ставка акцизного збору, %.

Коефіцієнт, на який потрібно помножити оптову ціну підакцизних товарів, яка включає собівартість та прибуток має вигляд: $X = \frac{1}{(1 - A)}$. Використовуючи цей коефіцієнт для розрахунку оптової ціни з акцизом, отримаємо наступну формулу (2):

$$Ц_{ОПТ.АКЦ.} = \frac{Ц_{ОПТ.}}{1 - A}, \quad (2)$$

де $Ц_{ОПТ.АКЦ.}$ — оптова ціна з акцизом;

$Ц_{ОПТ.}$ — оптова ціна, що включає собівартість і прибуток;

A — ставка акцизного збору.

Оскільки товари, оподатковувані акцизним збором є також об'єктом обкладення ПДВ, ціна реалізації, що включає акцизний збір і ПДВ, обчислюється за наступною формулою (3):

$$ЦР = \frac{C + П}{(100 - A) \times 100 \times 1,2}, \quad (3)$$

де $ЦР$ — ціна реалізації, що включає суму ПДВ і акцизного збору.

Якщо відома кінцева ціна реалізації, яка включає суму акцизного збору і ПДВ, то для визначення суми акцизного збору спочатку потрібно виключити з цієї ціни суму ПДВ і тільки потім використовувати ставку для визначення акцизного збору за наступними формулами (4):

$$АЗ = \frac{(ЦР - ПДВ) \times A}{100} \quad \text{чи} \quad АЗ = \frac{ВЦ \times A}{100}, \quad (4)$$

де $АЗ$ — сума акцизного збору;

$ВЦ$ — відпускна ціна, що включає акцизний збір без ПДВ.

Оподаткований оборот по товарам, що реалізуються за державними фіксованими і регульованими цінами, визначається на основі їх вартості без врахування торгових націнок, а також сум ПДВ за наступною формулою (5):

$$РЦ = \frac{C + П}{(100 - A) \times 100 \times 1,2 \times ТН}, \quad (5)$$

де $РЦ$ — регульована роздрібна ціна;

$ТН$ — торгова націнка;

Сума акцизного збору визначається в даному випадку за наступною формулою (6):

$$A3 = \frac{(PЦ - ТН - ПДВ) \times A}{100} \quad (6)$$

На імпорتنі товари ставки акцизного збору встановлюються, на основі їх митної вартості, з врахуванням сплачених митних зборів.

Аналіз закордонного досвіду державного регулювання ціноутворення показує, що в країнах Європейського союзу використовуються прямі та не прямі методи регулювання. Оскільки, саме податкова система має суттєвий вплив на ціноутворення, цікавим є практичний досвід обкладання товарів податком на додану вартість в країнах Євросоюзу.

Перехід до однакового непрямого обкладення в ЄС розпочався з гармонізації національних систем податку з обороту. Цей податок охоплював усі товари, які поступали в зовнішньоторговий обіг і був одним з основних джерел доходу державних бюджетів країн-членів. Серед непрямих податків він найбільше впливав на конкурентні позиції підприємств і фірм в Співтоваристві. В перші роки існування ЄС в країнах-членах практикувалися дві системи стягування податку з обороту: кумулятивна система та система "Податку на додану вартість" (ПДВ). Саме податок на додану вартість, відомий в англійських країнах як "VAT" (Value added tax), а у франкомовних країнах як "TVA" (Taxe sur la valeur ajoutée), є основним джерелом залучення коштів в бюджет більшості країн світу.

Згідно з прийнятою міжнародною класифікацією, ПДВ відноситься до розряду податків на споживання. Податок на додану вартість в країнах ЄС стягується багаторазово, на кожній стадії просування товару або послуги до споживача. Об'єктом обкладення є тільки вартість, додана на цій стадії їх виробництва або реалізації, а не повна вартість, як при кумулятивній системі. Відповідно до європейського законодавства, ПДВ є універсальним податком на споживання, який охоплює торгівлю, промисловість (включаючи добувну промисловість), сільське господарство, надання послуг. При цьому окремі країни-члени можуть, за узгодженням з Комісією, тимчасово виключати з сфери застосування ПДВ деякі сектори економіки (до них, зокрема, відносяться громадське радіотелебачення, державна пошта, продаж нерухомості, банківські і страхові послуги). На розсуд країн-учасниць залишено питання про спосіб обкладення оборотів дрібних підприємств і фірм, а також послуг, призначених для особистого споживання (медичне обслуговування, перукарні й т. ін.) [7].

Європейське законодавство має за мету гармонізувати ставки ПДВ. Згідно з директивами Ради ЄС (5 та 6 директива), країни-члени ЄС можуть практикувати не більше двох ставок ПДВ: стандартної та зниженої. В 2013 році в Європейському союзі мінімальний рівень стандартної ставки, нижче якого не можуть знижуватися національні ставки ПДВ, складає 15%. Понижена ставка (не менше 5%) може застосовуватися щодо окремих товарів і послуг, таких, як продовольство, фармацевтичні товари і медичне устаткування, книги, газети, послуги пасажирського транспорту й т. ін. Пільгові ставки (не нижче 5%) можуть застосовуватися також при постачаннях природного газу і електроенергії за умов, що їх застосування не шкодить конкуренції. Вказані загальні правила допускають ряд виключень. Відносно обмеженого числа товарів першої необхідності, включаючи дитяче харчування, взуття і одяг, дозволяється застосування наднизьких (менше 5%) або нульових ставок. Особливі правила стягування ПДВ застосовуються відносно витворів мистецтва, антикваріату, золота і деяких інших товарів. Фактичні ставки ПДВ в країнах-членах визначені національним законодавством з урахуванням розглянутих вище директив. Разом із стандартною, більшість учасників ЄС застосовують одну-дві понижені ставки, які також істотно розрізняються за окремими країнами.

Найвищий рівень ПДВ (в ряді даних країн – податок з продажів), спостерігається в Угорщині (27%). На другому місці знаходяться Данія, Ісландія, Норвегія та Швеція, в яких рівень ПДВ складає 25%. Румунія та Фінляндія має ставку ПДВ в розмірі 24%, поділяючи між собою третє місце у рейтингу. Польща, Португалія, Ірландія, Греція знаходяться на четвертому місці рейтингу та мають ставку ПДВ в розмірі 23%. П'ятий рядок рейтингу з рівнем податку в 21% розділяють Бельгія, Італія, Іспанія, Чехія, Латвія та Литва. Ставка ПДВ

у розмірі 20% використовується в таких країнах, як Україна, Австрія, Білорусія, Болгарія, Великобританія, Голландія, Молдова, Словачія, Словенія, Естонія. Росія нещодавно ввела ставку ПДВ в розмірі 18%, аналогічну ставку мають такі країни, як: Турція та Мальта. Найнижча ставка ПДВ використовується в Швейцарії – 8%. Аналіз показав, що ставка ПДВ в розмірі від 15% до 20% є найпоширенішими у світі – вони застосовуються майже в 82 країнах планети. Одна з найнижчих ставок податку – в Японії (5%), правда там він застосовується у вигляді так званого податку на споживання (Consumption Tax) [8].

Відмінності в національних ставках ПДВ можуть в ряді випадків спонукати громадян країн ЄС робити закупівлі в інших країнах Співтовариства. В пропозиціях щодо подальшої гармонізації законодавства країн-членів в податковій сфері Європейська Комісія висловлюється за зближення ставок ПДВ в тій мірі, в якій це необхідно для обмеження ризику спотворення умов конкуренції. Різниця в декілька процентних пунктів істотно не впливає на функціонування єдиного ринку. Можна вважати, що розриви в рівні податку на додану вартість в окремих країнах ЄС поступово зменшуватиметься, головним чином за рахунок скорочення числа понижених ставок, але національні особливості оподаткування збережуться й надалі.

Порядок та місце стягування ПДВ в країнах ЄС мають наступні особливості. Підприємства цих країн надають фіскальним органам зведені дані про угоди з партнерами по Співтовариству, які використовуються як для розрахунків по ПДВ, так і в статистичних цілях. Для запобігання випадкам ухилення від сплати податку застосовується система подвійного контролю: в країні походження й країні споживання товару.

Нині при постачаннях з однієї країни ЄС в іншу, які за правилами єдиного ринку не розглядаються як експортно-імпорتنі операції, постачальник звільняється від сплати ПДВ або відповідна сума відшкодовується йому в кінці року. Податок сплачується кінцевим споживачем в країні призначення відповідно до порядку, який був встановлений фіскальними органами цієї країни, й поступає до бюджету останнім. Таке положення має ряд недоліків з точки зору функціонування єдиного ринку.

По-перше, це означає, що компанії, які поставляють товар в різні країни ЄС, повинні вести податкові рахунки в усіх цих країнах, знати їх законодавство щодо податку на додану вартість і практику його застосування, а також враховувати цей чинник при розрахунку цін, що у ряді випадків дуже обтяжливо, особливо для дрібних підприємств і фірм. Для споживачів пов'язані з цим додаткові витрати обертаються підвищенням цін.

По-друге, при ввезенні з третіх країн імпорتنий товар обкладається ПДВ при перетині зовнішнього кордону Співтовариства митними органами країни імпорту. ПДВ стягується з повної вартості імпорتنих товарів за умовами постачання «СІФ», включаючи мита та інші митні збори. Це зачіпає інтереси третіх країн, які не користуються якими-небудь тарифними пільгами при ввезенні в Співтовариство [7].

Ще одним податком, який широко застосовується в Європейському союзі є акциз. Акцизи в тій чи іншій мірі застосовуються усіма країнами ЄС. Як правило, вони стягуються на додаток до ПДВ, яким обкладаються відповідні товари або послуги.

Гармонізація акцизів, незважаючи на їх відносну простоту й схожість в методах стягування, пов'язана з рядом специфічних труднощів. По-перше, акцизами в основному обкладаються товари широкого споживання та їх гармонізація зачіпає інтереси практично всіх верств населення. По-друге, у ряді країн ЄС акцизи є частиною державної монополії на торгівлю деякими товарами (наприклад, на торгівлю вином і тютюновими виробами у Франції).

По-третє, зближення ставок акцизів пов'язують з правилами єдиної політики в області сільського господарства (вино, цукор, тютюн), енергетики і транспорту (нафтопродукти), з умовами угод ЄС за окремими групами країн (чай, кава), які розвиваються й т. ін. Не можна не враховувати також відмінності в діючих стандартах, вимогах щодо захисту інтересів споживачів, національних традиціях і смаках.

На початку 90-х років Рада ЄС прийняла директиви щодо зближення структури і ставок

п'яти головних акцизів: на міцні спиртні напої, вино, пиво, тютюнові вироби і нафтопродукти. Директиви встановлюють загальні правила стягування перерахованих акцизів, а саме: формулу розрахунку, мінімально допустимі ставки, які періодично переглядаються, можливості застосування пільгових ставок і звільнення від оподаткування. Керуючись цими критеріями, кожна держава-член визначає ставки і порядок стягування акцизів на своїй території, які зазвичай фіксуються в національних законах.

Правила ЄС відносно міцних спиртних напоїв передбачають ескалацію рівня ставок на цю продукцію зі збільшенням вмісту алкоголю. Обкладенню акцизами підлягає вся алкогольна продукція, яка виробляється в країнах-членах, а також ввезена в Співтовариство з третіх країн.

Мінімальна ставка акцизу на вина усіх категорій встановлена на нульовому рівні з метою стимулювання споживання натуральних виноградних вин. Акциз на сигарети встановлюється з таким розрахунком, щоб тяжкість оподаткування зменшувалася за ступенем зростання ціни продукції.

Передбачається, що регресивний характер цього акцизу сприяє зрушенням в структурі попиту на користь дорожчих, але менш небезпечних для споживачів сигарет (з якісніших сортів тютюну, з фільтром та ін.). Сам акциз повинен складатися з двох компонентів: 1) специфічного, вираженого в національній валюті за одиницю продукції; 2) адвалорного, який фіксується у відсотках до роздрібної ціни найбільш популярної в ціновому відношенні категорії сигарет (включаючи усі податки). Розрахований таким чином акциз, повинен складати не менше 57% від роздрібної ціни на відповідний сорт сигарет і застосовуватися в цій країні ЄС щодо сигарет всіх інших цінових категорій незалежно від їх величини, якості та упаковки. Це відноситься як до сигарет, вироблених в Співтоваристві, так і ввезених із-за його меж.

По нафтопродуктах (бензин, дизельне паливо, опалювальний мазут та ін.) мінімальні ставки встановлені з урахуванням вимог політики ЄС в області енергетики і охорони довкілля. Так, мінімально допустимий рівень акцизу на бензин, що містить свинець, значно вище, ніж на екологічно чистіший бензин без вмісту свинцю.

Встановлюючи мінімальні ставки акцизів на ті або інші товари, директиви допускають ряд послаблень для підтримки малих і середніх підприємств, розвитку периферійних районів Співтовариства та в деяких інших цілях. Наприклад, дозволяється застосування пониженої ставки (у розмірі не менше 50% від стандартної ставки) для алкогольної та тютюнової продукції, зробленої малими підприємствами, для залучення туристів і збільшення продажів в певних районах таких країн, як Греція (острови Егейського моря), Португалія (Азорські острови і острів Мадейра), деякі райони Італії та ін.

В сьогоднішній відмінності в рівнях акцизу в окремих країнах ЄС ще помітніше, ніж в рівнях ПДВ. Оскільки на акцизи доводиться вагома частина роздрібної ціни (до 70% ціни на сигарети і понад 50% ціни на бензин), це значно впливає на конкурентоспроможність відповідних товарів [7].

Висновки. Проаналізована система державного регулювання ціноутворення в Україні та країнах Європейського союзу дозволила виявити ряд її переваг та недоліків. Позитивні заходи державного регулювання ціноутворення в країнах Європейського запропоновано впровадити в Україні. Так, одним з позитивних моментів є використання двох ставок ПДВ в країнах ЄС. Цю систему оподаткування ПДВ було рекомендовано впровадити для українських підприємств у вигляді загальної та зниженої ставок ПДВ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про ціни і ціноутворення» станом на 09.07.2010 / Верховна Рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/507-12>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 р. № 1633 «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» / Верховна Рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/507-12>

3. Балабанова Л.В. Цінова політика торговельного підприємства в умовах маркетингової орієнтації : [монографія] / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – Донецьк : ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2003. – 149 с.
 4. Ерухимович И.Л. Ценообразование [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ecolib.com.ua
 5. Кільницька О. Государственное регулирование цен как фактор формирования среднего класса в Украине / International scientific analytical project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gisap.eu/node/16737>
 6. Окландер М.А., Чукурна О.П. Маркетингова цінова політика : [навчальний посібник] / М.А. Окландер, О.П. Чукурна. – К. : ЦУЛ, 2011. – 222 с.
 7. Особенности налогообложения в странах Европейского Союза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rus-finans.com/osobennosti-nalogooblojeniya-v-stranah-evropeiskogo-soyza/akcizi-v-es.php>.
 8. Ассистент в Чехии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [.http://czech-consult.ru/articles/415-nds-vat-v-evrope-2012.html](http://czech-consult.ru/articles/415-nds-vat-v-evrope-2012.html).
-